

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО**

**ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА:
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ
НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Колективна монографія

Мелітополь, 2019

УДК 373/.3/.5: 001.895(477)

П 24

Педагогічна інноватика : досвід та перспективи Нової української школи : кол. монографія / за заг. ред. А. М. Солоненка, І. А. Мальцевої, Л. Ю. Москальової, О. С. Арабаджи – Мелітополь : ТОВ «Колор Принт», 2019. – 358 с. – ISBN 978-966-2489-78-1.

Рецензенти:

Л. С. Рибалко – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії та методики професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

О. О. Фунтікова – доктор педагогічних наук, професор кафедри освіти та управління навчальним закладом Класичного приватного університету.

Технічні редактори: Павленко О. М., Мілько Н. Є.

У колективній монографії відображено історію розвитку провідних технологій навчання, подано їхню коротку характеристику, обґрунтовано рекомендації щодо їх практичного використання в умовах Нової української школи, представлено авторські ігрові методики навчання, а також методики навчання окремих дисциплін у закладах загальної середньої освіти, розглянуто методичні та практичні аспекти їхньої реалізації.

Колективна монографія орієнтована як на теоретичну підготовку вчителів Нової української школи, так і на розвиток та реалізацію їхнього творчого потенціалу, формування теоретичної та практичної готовності до інноваційної педагогічної діяльності. Представлені матеріали можуть бути використані педагогами для підвищення ефективності організації освітнього процесу у закладах освіти.

Видання призначене для здобувачів вищої освіти, вчителів, викладачів, вихователів, слухачів системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Рекомендовано до друку Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
(Протокол № 14 від 28.05.2019 р.)

ISBN 978-966-2489-78-1.

© МДПУ ім. Богдана Хмельницького, 2019

© Колектив авторів, 2019

© Колор Принт, 2019

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО РЕКТОРА	7
ПЕРЕДМОВА	8
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ (Редактор розділу Коробченко А. А.)	11
Освітнє науково-практичне середовище Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького для особистісно-професійного розвитку педагога нової української школи: здобутки, реалії, перспективи /Солоненко А.М., Мальцева І.А./	11
Сутність та ознаки педагогічних технологій /Елькін М. В./	13
Розвиток технологічного підходу в зарубіжній та вітчизняній педагогічній науці /Коробченко А. А., Головкова М. М./	16
Технології особистісно орієнтованого навчання /Коробченко А. А./	22
Технології розвивального навчання /Головкова М. М./	30
Навчання як наукове долідження /Окса М. М./	35
Case Study як сучасна технологія професійно орієнтованого навчання старшокласників /Бельчева Т. Ф., Єрмак Ю. І./	43
Технологія формування творчої особистості /Бунчук О. В./	45
Технологія розвитку критичного мислення /Бунчук О. В./	50
Ігрові технології /Воровка М. І./	52
Технологія проектної діяльності як відкритий навчальний простір співпраці учнів /Ізбаиш С. С./	57
Впровадження інтегральних технологій у сучасний освітній процес закладів загальної середньої освіти /Попелешко Ю. І./	65
Розділ 2. ІГРОВІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ В ДОШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ (Редактори розділу Москальова Л. Ю., Тройцька Т. С.)	70
Методика формування елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку засобом дидактичної гри /Жейнова С. С./	70
Інтеграція LEGO-технології в дошкільному навчальному закладі /Жейнова С. С./	72
Методика пролонгованої підтримки індивідуального творчого самовираження старшого дошкільника у художньо-творчій діяльності /Житнік Т. С., Федорова О. В./	76
Інноваційні методи роботи з дітьми з особливими освітніми потребами за допомоги метафоричних асоціативних карток “Будинок” та “Фантастичне дійство” /Житнік Т. С./	82
Розділ 3. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ (Редактор розділу Дубяга С. М.)	90
Технологія інтерактивного навчання в початковій школі /Дубяга С. М., Фефілова Т. В./ ...	90
Формування творчої особистості молодшого школяра засобами методичної системи «Щоденні 3 (5)» /Дубяга С. М., Фефілова Т. В., Фалько Н. М./	105
Технологія розвитку критичного мислення молодших школярів /Дубяга С. М., Фефілова Т. В./	117
Розділ 4. МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ (Редактор розділу Максимов О. С.)	142
Організація роботи школярів на уроках біології за методикою Едварда де Боно «Шість капелюхів мислення» /Логвіна-Бик Т. А., Бик Н. В./	142
Організація диференційованого навчання учнів на уроках біології /Логвіна-Бик Т. А., Бик Н. В./	147

Навальньо-екологічна стежка як чинник удосконалення екологічної компетентності вчителів біології /Вельчева Л. Г., Пюрко О. С., Туровцева Н. М./	155
Розділ 5. МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ХІМІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ (Редактор розділу Максимов О. С.)	162
Основи формування понять ужиткової хімії /Максимов О. С., Шевчук Т. О., Москаленко Л. М./	162
Методика формування пропедевтичних знань з хімії в учнів початкової школи в умовах сучасної освітньої реформи /Максимов О. С., Шевчук Т. О./	168
Розділ 6. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ОКРЕМИХ ПИТАНЬ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ГЕОГРАФІЇ (Редактор розділу Байтеряков О. З.)	173
Методика вивчення рельєфу за топографічними картами. /Левада О. М., Арсененко І. А./	173
Методика застосування грошових знаків в шкільному курсі «Географія. Материки і океани» /Байтеряков О. З., Донченко Л. М./	178
Новітні технології краєзнавчої роботи в школі: таблиці Шульте /Бейдик О. О., Топалова О. І./	185
Дидактичні умови формування геолого-геоморфологічних навичок і умінь учнів на уроках географії /Прохорова Л. А., Непша О. В., Зав'ялова Т. В./	190
Розділ 7. СУЧАСНІ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ (Редактор розділу Байтеряков О. З.)	200
Інтерактивна форма навчання на уроках історії /Шкода Н. А./	200
Навчально-дослідницька діяльність учнів старших класів на уроках історії України. /Полякова Л. І./	205
Розділ 8. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (Редактори розділу Шарова Т. М., Насалевич Т. В., Землянська А. В.)	209
Диктант як один із елементів інтерактивної технології колективно-групового навчання /Мінкова О. Ф., Волкова І. В./	209
Проблемне навчання як один із аспектів інноваційних технологій навчання української мови /Мінкова О. Ф., Волкова І. В./	214
Формування мовної культури учнів крізь призму технології розвивального навчання /Мінкова О. Ф., Волкова І. В./	218
Уроки фонетики в Новій українській школі на засадах компетентнісного й особистісно-орієнтованого підходу до навчання /Єрмоленко С. І., Митяй З. О., Сіроштан Т. В./	222
Розділ 9. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК ТА ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ	234
	234
	241

Використання електронних засобів навчального призначення в освітньому процесі
/Шарова Т. М., Землянська А. В., Конєйцева Л. П., Шаров С. В./ 246

Розділ 10. НОВІТНІ МЕТОДИКИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

(Редактори розділу Шарова Т. М., Насалевич Т. В., Землянська А. В.) 259

Використання WEB-технологій у навчанні англійської мови */Коноваленко Т. В.,
Гуров С. Ю., Гурова Т. Ю./* 259

«CASE STUDY» як дослідницька стратегія */Матюха Г. В., Насалевич Т. В., Мілько Н. С.,
Павленко О. М./* 264

ВЕБ-КВЕСТ проект */Матюха Г. В., Насалевич Т. В., Тарасенко Т. В./* 268

Методичні аспекти вивчення країнознавчого матеріалу в шкільному курсі англійської
мови *Байтерякова Н. Ю., Байтеряков О. З., Байтеряков Є. О./* 271

Методика написання наукової роботи учня МАН */Жигоренко І. Ю., Мінькова Г. Ю./* 279

Розділ 11. АКТУАЛЬНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

(Редактор розділу Сегеда Н. А.) 285

Сучасні світові методичні системи розв'язання проблеми творчого самовираження
школярів на уроці музики для вчителя Нової української школі */Сегеда Н. А./* 285

Педагогічний супровід та особливості впровадження освітніх технологій розвитку
креативності підлітків на інтегрованих уроках музики */Терещенко С. В./* 291

Технологія формування музично-просвітницької компетентності майбутнього вчителя
мистецтва */Стотика І. Г., Власенко Е. А./* 302

Розділ 12. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИКИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ НА УРОКАХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

(Редактори розділу Котова О. В., Проценко А. А.) 311

Методика використання сучасних фітнес-технологій на уроках фізичної культури в
закладах освіти */Котова О. В./* 311

Методики розвитку основних фізичних якостей учнів на заняттях із футболу
/Проценко А. А./ 318

Програма силової підготовки з використанням комплексів атлетичної гімнастики для
юнаків старшого шкільного віку загальноосвітнього начального закладу */Карабанов Є. О.,
Нетіша О. В., Суханова Г. П., Ушаков В. С./* 326

Розділ 13. ІНФОРМАЦІЙНІ ТА ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИКИ В ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

(Редактор розділу Наумук І. М.) 332

Групові технології навчання в освітньому процесі */Наумук І. М., Стрілець О. В./* 333

Використання паперової інженерії в проектуванні леп-буку */Брянцева Г. В.,
Брянцев О. А./* 334

Елементи інтерактивних технологій: активні форми і методи навчання */Наумук І. М./* 335

2. Учні розбиваються на пари і протягом 4–5 хвилин обговорюють одне з одним усе, що знають про тему.
3. У цей час учитель креслить на дошці таблицю.
4. Учитель надає слово кожній парі і з її слів заповнює першу графу таблиці. При цьому він може редагувати інформацію. У тих випадках, коли учні не дуже впевнені у своїх знаннях, учитель записує інформацію в другу графу.
5. Учитель пропонує учням разом шукати відповіді на запитання другої графи.
6. Коли відповідь знайдено, її записують у третю графу.
7. Учні читають текст (підручник, інше джерело) і формулюють відповіді на запитання або просто сповіщають нову інформацію. Це теж записують у третю графу.
8. Учитель звертає увагу учнів на запитання з другої графи: у тому разі, якщо відповіді не знайдено, педагог пропонує інші джерела.

Що ми знаємо	Що хочемо знати	Що ми вивчили

Метод недостатньої інформації.

Учням зумисне слід давати не всю інформацію, потрібну для вирішення поставленого навчального завдання. Інформацію, якої не вистачає, учні мають отримати в учителя.

Дослідницький метод

1. Формулювання завдання.
2. Активізація опорних знань.
3. Висунення гіпотез.
4. Визначення алгоритму, способу вирішення завдань.
5. Перевірка та оцінка результатів.
6. Висновок.

Проблемний метод

1. Вибір чи визначення проблеми.
2. Напружене мислення (протиріччя між раніше отриманими знаннями та новими, невідомими).
3. Висунення ідей.
4. Розв'язування проблеми (вибір оптимального варіанту).

Метод несподіваної заборони

Для розв'язання навчального завдання слід заборонити використовувати будь-який елемент. Його використання провокує учнів на проведення аналогій, допомагає здолати інерційність мислення [84].

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Воровка М. І.

У сучасній педагогічній лексиці вкорінилося поняття педагогічної технології. Проаналізувавши його тлумачення й використання, Г.Селевко зробив висновок, що «педагогічна технологія функціонує як наука, що досліджує найбільш раціональні шляхи навчання, як система способів, принципів, як реальний процесу навчання».

Розглядаючи поняття «ігрові педагогічні технології», він відзначив, що воно включає досить широкую групу методів та прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На нашу думку, ігрова педагогічна технологія – це послідовність дій педагога за зразком, розробка, підготовка гри, залучення учнів до ігрової діяльності, здійснення самої гри, підведення підсумків та результатів ігрової діяльності. Це визначення відповідає загальному розумінню технології як упорядкованої й задачно-структурованої сукупності дій, операцій і процедур, що забезпечують конкретно-вимірюваний результат в умовах, що постійно змінюються.

Ігрова технологія дає можливість моделювати конкретний аспект професійної діяльності, при цьому можливе своєчасне коригування дій, що здійснюються, відносно структури особистості, ціннісних відношень, інтеріоризації набутих знань і умінь із зовнішньої сфери у внутрішню структуру особистості [101].

Типологія педагогічних ігор дуже об'ємна: предметні, сюжетні, рольові, ділові, імітаційні та ігри драматизації.

За спектром цільових орієнтацій розрізняють дидактичні, виховуючі, розвиваючі, соціалізуючі (соціальні) ігри.

- *Дидактичні ігри*: розширення кругозору, пізнавальна діяльність; використання в практичній діяльності; формування певних вмінь та навичок, необхідних у практичній діяльності; розвиток загальних навчальних вмінь та навичок; розвиток трудових навичок.

- *Виховуючі*: виховання самостійності, волі; формування певних підходів, позицій, моральних, естетичних та світоглядних установок; виховання колективізму, товарищескості, комунікативності, вміння співробітництва.

- *Розвиваючі*: розвиток уваги, пам'яті, мовлення, мислення, уяви, фантазії, вміння порівнювати, знаходити аналогії, творчих здібностей, емпатії, рефлексії, вміння знаходити оптимальне рішення; розвиток мотивації навчальної діяльності.

- *Соціалізуючі*: прилучення до норм та цінностей суспільства; адаптація до умов середовища; стресовий контроль, саморегуляція; навчання спілкуванню; психотерапія [88, с. 54].

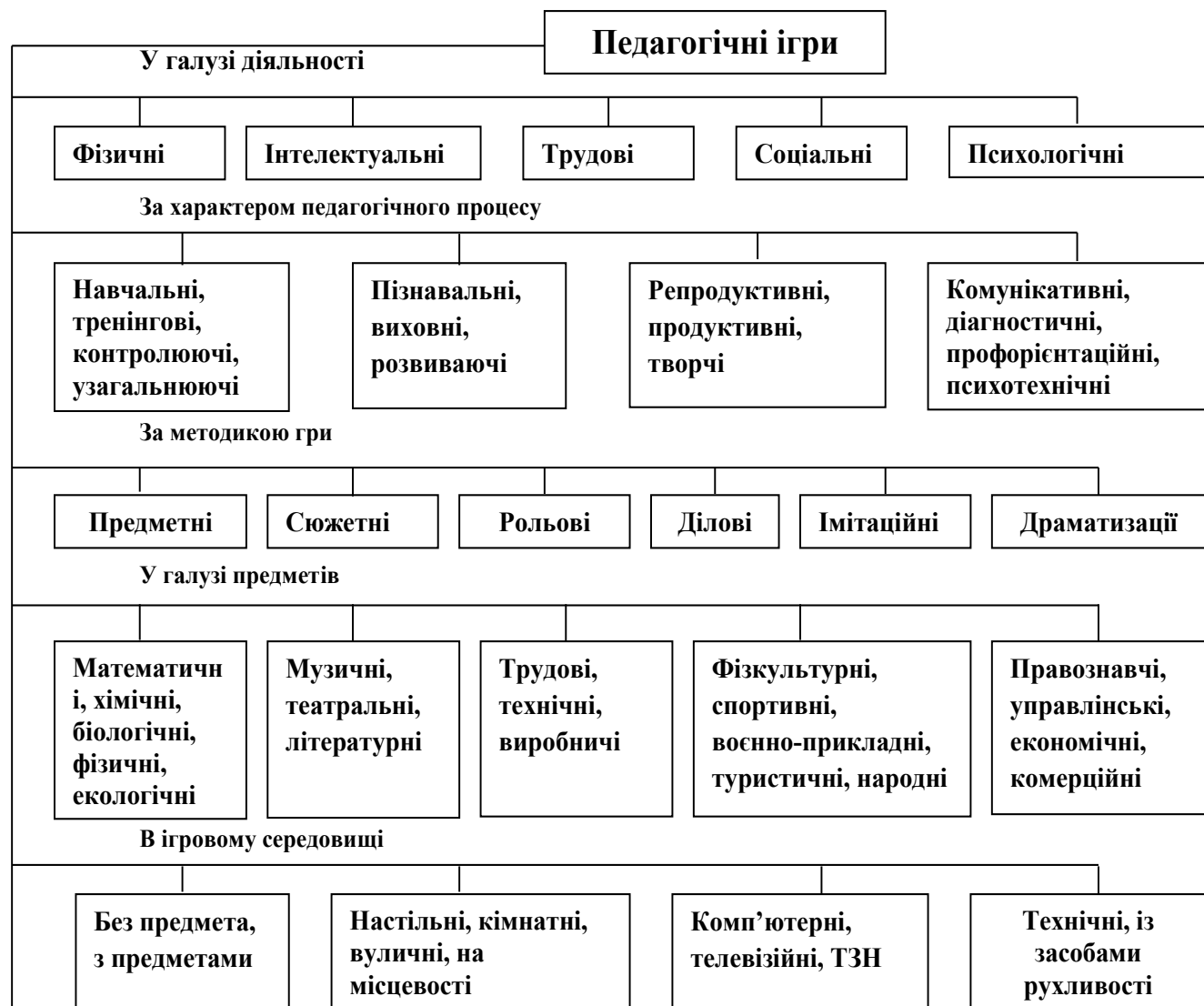

Рис. 1. Класифікація педагогічних ігор за К.Г. Селевко [88, с.33]

Форми ігрової діяльності: індивідуальна, одиночна, парна, групова, колективна, масова, планетарна.

До індивідуальних форм належить гра однієї людини з собою, а також з різними предметами і знаками. Індивідуальна гра – це єдина автодіяльність, яку людина може припинити за власним бажанням. При реалізації всіх інших форм ігрової діяльності залежно від ситуації вона може призупинити гру, додати час тощо.

Одиночна гра – діяльність одного гравця в системі імітаційних моделей із прямим та зворотнім зв'язком залежно від отриманого результату, відповідно до поставленої мети.

Парна гра – це гра однієї людини з іншими, як правило, в обстановці змагання та суперництва – одна

із розповсюджених форм ігрової діяльності.

Групова форма – гра трьох і більше суперників, що прагнуть в обстановці суперництва однієї мети. Складність групової гри порівняно з одиночною та парною збільшується, оскільки кожен гравець діє не лише в обстановці протидії суперників, але і в умовах невизначеності ситуації гри, непередбачуваності навіть власних ходів.

Розглянемо якісні характеристики й особливості окремих навчально-педагогічних ігор, які найчастіше використовуються у навчальному процесі.

Однією з ігрових технологій діяльності є *ділова гра*. Вона є тим дидактичним засобом, який інтенсифікує процес навчання й тісно пов'язує його з практичною діяльністю.

В узагальненому вигляді ділову гру визначають як системний спосіб моделювання різних управлінських і виробничих ситуацій, що має на меті навчання окремих людей і груп з прийняття рішень, метод імітації (наслідування, відбиття, зображення) різних ситуацій і явищ шляхом програвання (розігрування) за заданими або запропонованими самими учасникам гри правилами, метод взаємодії людей у процесі досягнення цілей економічного, політехнічного або престижного характеру. Гра ділова – форма діяльності людей, що імітує ті чи інші практичні ситуації, один із засобів активізації процесу навчання у системі освіти, модель навчального процесу, що базується на спонуканні слухачів до таких розумових операцій, як інтерпретація, побудова висновків і узагальнення.

Б.Айсмонтас визначає ділову гру як форму відтворення предметного та соціального змісту майбутньої професійної діяльності фахівця, моделювання тих систем відношень, які характерні для цієї діяльності, моделювання професійних проблем, реальних протиріч та труднощів, з якими стикаються у типових професійних проблемних ситуаціях.

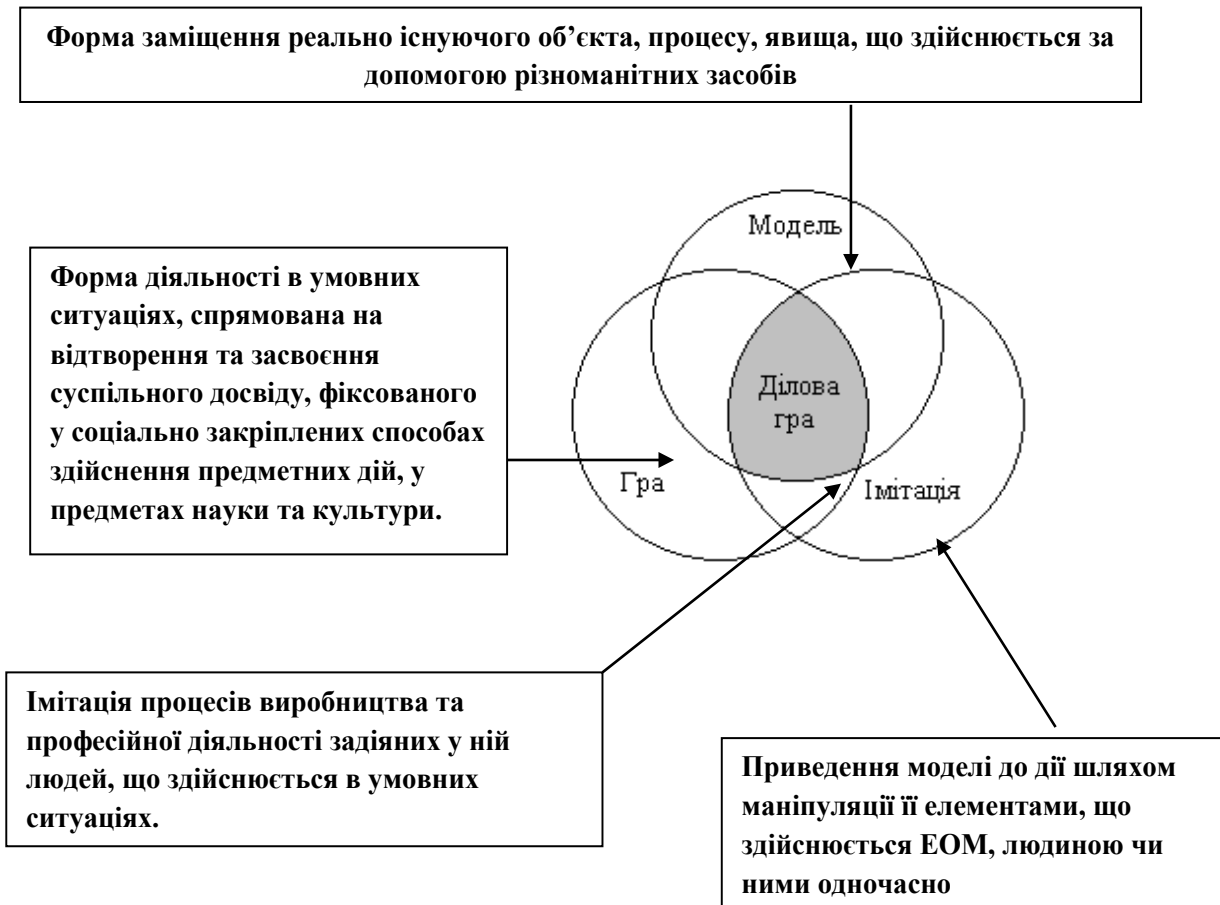

Рис. 2. Сутність ділової гри за Б. Айсмонтасом [2, с.101]

Ділові ігри вивчає представництво різних наук – економіки, управління, психології, медицини, педагогіки. Напевне, саме з цієї причини існують різні визначення цієї ігрової технології. Багато авторів підкреслюють, що сутність ділової гри полягає у творчій діяльності її учасників та учасниць, які віднаходять проблему та способи її розв'язання. Непередбачуваність ділової гри робить її специфічним засобом пізнавальної діяльності.

Розглянемо основні етапи організації та проведення ділових ігор за М. Воровкою [24, с. 116].

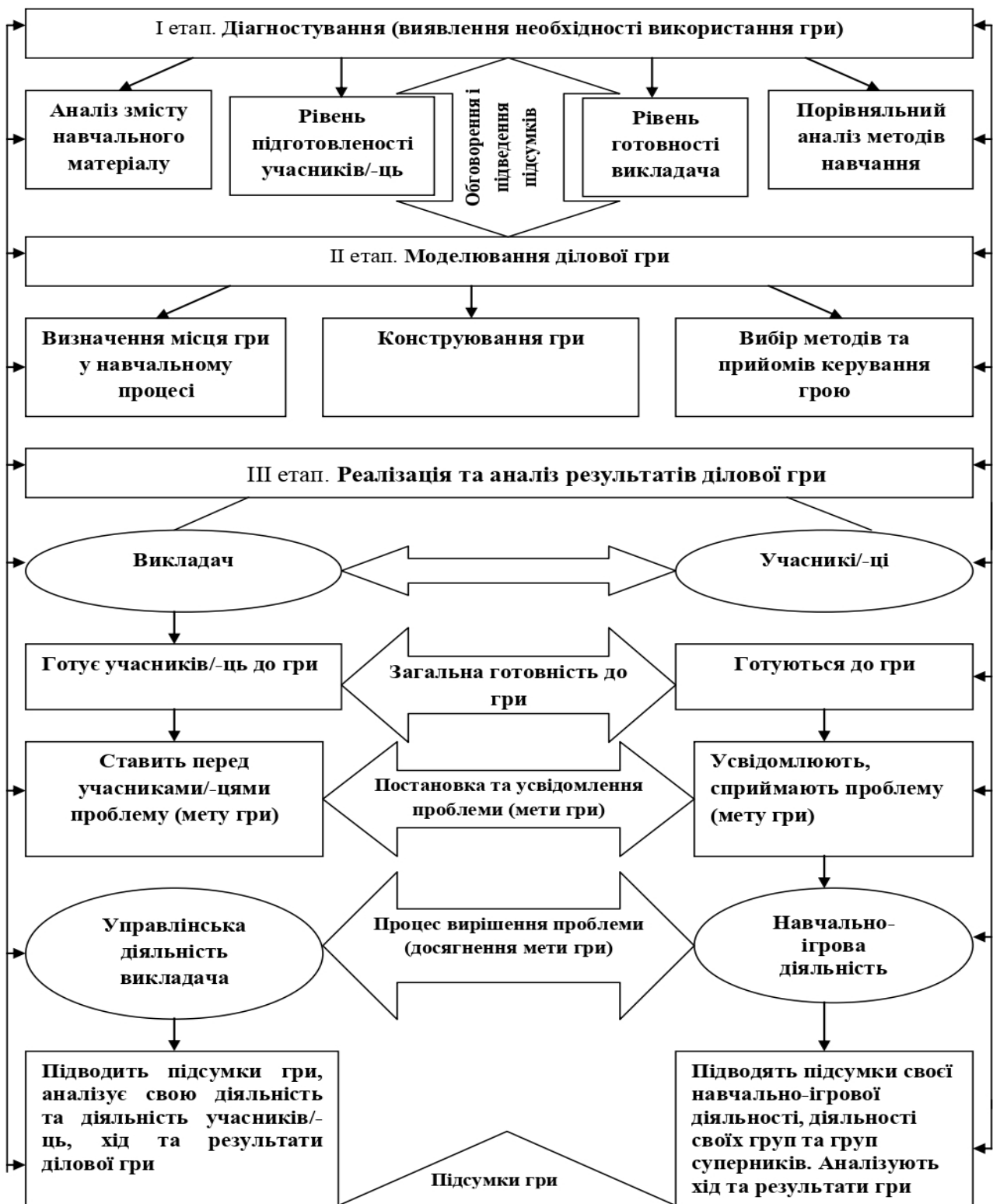

Рис. Структура організації та проведення ділових ігор

На думку М. Воровки, *ділова педагогічна гра* – імітаційне моделювання процесів педагогічної дійсності та ігрове моделювання професійної діяльності задіяних у ній суб'єктів, що здійснюється в умовних ситуаціях і пов'язана з управлінням навчально-виховним процесом [24, с. 89].

Основними критеріями оцінювання ефективності ділової гри можуть бути такі: досягнення поставлених цілей процесу навчання, до якого включена ділова гра; наявність високих показників навчальної діяльності (кількісних і якісних); досягнення високого рівня реалізації самої гри; оптимальний (економний, інтенсивний, продуктивний і результативний) характер ділової гри порівняно з іншими методами, формами й засобами навчання; наявність у ділової педагогічної гри відмінних від інших форм та методів навчання можливостей, що дають змогу формувати ті знання, уміння й професійні риси, які не можуть відпрацьовуватися іншими методами та формами навчання (винятковість і незамінність ділової

гри в окремих випадках); оптимальне поєднання ділової педагогічної гри з іншими методами, формами й засобами навчання; експертна оцінка ділової педагогічної гри.

Ділова гра як засіб імітації професійної діяльності інтенсифікує процес навчання й тісно пов'язує його з практичною діяльністю, дає змогу надати навчання предметний та соціальний контексти майбутньої професії і тим самим змодельовати більш адекватні (порівняно з традиційним навчанням) умови формування особистості фахівця.

Ділова гра, як і будь-яка інша інтерактивна технологія, має як переваги, так і недоліки. В узагальненому вигляді це подано у таблиці 1. [24, с. 20].

Таблиця 1

Переваги та недоліки ділових ігор

Переваги	Недоліки
Ділові ігри зміщують акцент із «системи знань» на «систему формування навичок, умінь, способів поведінки, відношень, прийомів творчості» тобто на значущу діяльність для конкретної професії.	Відсутність теорії і методики опрацьованого ігрового змісту професійної діяльності, що моделюється у грі, призводить до того, що більшість розроблених ігор є іграми лише за назвою, оскільки у них немає власної ігрової основи.
Імітація діяльності здійснюється у реальному навчальному процесі. Учасник гри аналізує, відбирає вихідні дані, ставить і розв'язує задачі реального часу.	Учасники ділових ігор знаходяться в умовах уявної ситуації, виконують умовні (ігрові) дії. У такій ситуації їх поведінка ефективна у тому випадку, коли вони добре володіють змістом і специфікою реальної діяльності.
Існує безліч методичних розробок із ділових ігор. Отже, творчий викладач завжди знайде відповідну розробку для свого заняття.	Кожен автор виробляє свої власні принципи її конструювання та опису. У більшості випадків такі розробки взагалі неможливо використовувати, і вони залишаються без потреби.
Ділові ігри є колективним методом навчання та організаційного розвитку персоналу, за допомогою якого формуються навички співробітництва під час прийняття рішень у групі і при аналізі або критиці рішень інших груп.	У грі може виникнути конфлікт не лише думок, але й інтересів; недостатній рівень комунікативної компетентності може призвести до виникнення серйозних інцидентів, що можуть перерости у конфліктну ситуацію.

Рольова гра (простіша, ніж ділова) – імітаційна форма активного навчання, що потребує менших витрат часу на її розроблення та впровадження, однак при розв'язанні психолого-педагогічних задач і ситуацій вона надзвичайно ефективна. Головна мета застосування цієї форми – розвиток у студентів аналітичних здібностей, прищеплення вміння приймати правильні рішення в різних психолого-педагогічних ситуаціях, зокрема пов'язаних з керівництвом навчально-виховним процесом. У процесі рольової гри розкривається особистість майбутнього педагога, виявляються його здібності й перспективи майбутньої педагогічної діяльності.

Характерні ознаки рольової гри: наявність психолого-педагогічної ситуації; наявність ролей; відмінність рольових цілей учасників гри, що виконують різні ролі; взаємодія учасників гри; наявність в ігрового колективу спільної мети; комунікабельність, тактовність, дружелюбність, готовність прийти на допомогу; багатоальтернативність рішень; наявність системи групового чи індивідуального оцінювання діяльності учасників гри; наявність керованого емоційного напруження [110, с. 30].

На думку Б.Айсмонтаса, основними ознаками методу розігрування ролей є такі: наявність складної задачі (проблеми), різниця інтересів учасників; розподіл ролей; організація дискусії; введення коригувальних умов; підведення підсумків.

Дидактична гра – творча форма навчання, виховання й розвитку студентів, школярів і дошкільнят. Дидактичні ігри розвивають спостережливість, увагу, пам'ять, мислення, мовлення, сенсорну (чуттєву) орієнтацію, кмітливість, а тому їх можна використовувати під час викладання будь-якого предмета. Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання, справедливо вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагогів та учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами безпосередності й неудаваної цікавості. Дидактичні ігри мають також важливе значення для морально-професійної підготовки майбутнього вчителя, сприяючи розвитку цілеспрямованості, витримки, самостійності, виробленню вміння діяти відповідно до норм педагогічної культури. В терміні «дидактична гра» наголошується на її педагогічній спрямованості, відображається багатогранність її застосування з урахуванням дидактичної мети заняття і рівня підготовленості студентів та учнів.

Характерні ознаки дидактичної гри:

- 1) моделювання ситуацій навчально-виховного характеру та прийняття навчально-педагогічних рішень;
- 2) розподіл ролей між учасниками гри;
- 3) різноманітність рольових цілей при виробленні рішення;
- 4) взаємодія учасників гри, які виконують ті чи інші ролі;
- 5) наявність спільної мети учасників гри;
- 6) колективне вироблення рішень;
- 7) багатоальтернативність рішень;
- 8) наявність системи індивідуального чи групового оцінювання діяльності учасників гри.

Яскравим прикладом дидактичної гри є «Брейн-ринг» (від англ. brain – мозок та ring – місце боротьби і змагання) – нетрадиційна форма заохочення студентів до активізації процесу пізнання під час проведення проміжного або підсумкового контролю. Це інтелектуальне змагання між окремими групами або командами студентів за першочерговість та правильність надання відповіді на проблемні питання з того чи іншого предмета [110, с. 31].

Виходячи із зазначеного, М. Воронка спираючись на дослідження А. Панфілової, вказала на різницю між рольовими, дидактичними та діловими іграми [24, с. 90].

Таблиця 2

Різниця між рольовими, дидактичними та діловими іграми

Рольова гра	Дидактична гра	Ділова гра
У спільній діяльності акцент робиться на спілкування	У спільній діяльності акцент робиться на навчання	У спільній діяльності акцент робиться на вироблення вмінь та навичок і формування професійно значущих рис.
Переважають взаємовідносини	Переважають групові взаємодії	Переважають професійно - групові взаємодії
Міжособистісний рівень спілкування є елементом особистісного рівня спілкування	Міжособистісний рівень спілкування є елементом міжгрупового рівня спілкування	Міжособистісний рівень спілкування є елементом міжгрупового професійного рівня спілкування
Націленість на внутрішньоособистісні зміни	Націленість на зміну поведінки у навчальній діяльності	Націленість на зміну професійної поведінки в практичній діяльності
По відношенню до дидактичної та ділової гри виступає як частина до цілого	Включає рольову гру як свою частину	Включає рольову та дидактичну гру як свою частину

Тож, ігрові технології навчання дають можливість використати всі рівні засвоєння знань: від репродуктивної діяльності через перетворювальну до головної мети - творчо-пошукової діяльності.

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВІДКРИТИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОСТІР СПІВПРАЦІ УЧНІВ

Ізбаш С. С.

Ідея проектного навчання, що виникла на початку ХХ століття (Дж. Дьюї, У. Х. Кільпатрік) була витіснена з поля вітчизняної педагогічної актуальності разом з її перевагами. Водночас у школах США, Великої Британії, Бельгії, Ізраїлю, Фінляндії, Німеччини, Італії, Нідерландів вона набула широкого поширення і популярності завдяки раціональному поєднанню теоретичних знань з їх практичним застосуванням для розв'язання конкретних проблем довкілля у спільній діяльності школярів.

Сьогодні в Україні відбувається відродження проектною технології. В умовах впровадження Концепції «Нова українська школа» технологія проектною діяльності дедалі більше набирає обертів, оскільки є дуже ефективним і актуальним підходом до викладання та навчання. Проектна технологія сприяє успішній мотивації учнів до навчання та підвищенню рівня досягнень. Такий формат навчання

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абильтарова Е.Н. Професійна підготовка майбутніх інженерів-педагогів у галузі охорони праці з використанням комп'ютерних технологій навчання // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : зб. наук. пр. Харків : УПА, 2009. Вип. 24–25. С. 230 – 237.
2. Айсмонтас Б. Теория обучения: Схемы и тесты. – Москва : Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2002. 176 с.
3. Ананьев Б. Формирование одаренности // Склонности и способности: сборник статей / под ред. В. Мясничева. Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1962. С. 15 – 36.
4. Бабаева Г.К. Пастухова Л.О. Пять шагов к творчеству (О проектной обучении) // Директор школы. 2000. №1. С. 31–33.
5. Бабанский Ю. Оптимизация учебно-воспитательного процесса (Методические основы). Москва: Просвещение, 1982. 192 с.
6. Барбіна Є. Професійна майстерність учителя в історії педагогічної думки Рідна школа. 1998. № 2. С.71–74.
7. Барко В.І., Тютюнникова А.М. Як визначити творчі здібності дитини? К., 1991. 79 с.
8. Башинська Т. Проектувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. Історія методу проектів // Дайджест педагогічних ідей та технологій. Школа-парк. 2003. №3. С. 49–52.
9. Безпалій О. П. Використання ІКТ та можливостей Інтернет на уроках історії URL: http://teacher.edp.net/index.php?option=com_content&view=article&id=3:2011-09-21-21-59-06&Itemid=5.
10. Безпалько В. П. Слабаемые педагогической технологии. Москва: Педагогика, 1989. 192 с.
11. Битюков К.О., Кочетков И.Б. Школа учебы и школа творчества. Научно-иссл. работа в системе подготовки учителя инновационного типа: Сб. науч. тр. Ленинград. гос. пед. ин-т им. А. И. Герцена; [Редкол.: И. А. Колесникова (отв. ред.) и др.]. Ленинград : ЛГПИ, 1990. 111 с.
12. Богданова І. М. Технології в освіті: теоретико-методологічний аспект : монографія. Одеса : «ТЕС», 1999. 146 с.
13. Богданова І.М. Модульний підхід до професійно-педагогічної підготовки вчителя : монографія. – Одеса : Маяк, 1998. 284 с.
14. Бондаревская Е. В. Теория и практика личностно-ориентированного образования. Ростов н/Д: Издательство Ростовского педагогического

- университета, 2000. 352 с.
15. Бондаревская Е.В., Кульневич С.В. Педагогика. Личность в гуманистических теориях и системах воспитания. Москва - Ростов н/Д : Цветная печать, 1999. 558 с.
  16. Бухтиярова И.Н. Метод проектов и индивидуальные программы в продуктивном обучении // Школьные технологи. 2001. №2. С. 108–114.
  17. Варзацька Л. Методика розвивального навчання // Директор школи. 2003. № 5-6. С. 47-61.
  18. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів: Вид. перше. К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. 441 с.
  19. Вейс Роберт Н. Индивидуум і «Е»-теорія освіти: попередні намітки нової науки // Рідна школа. 1997. № 1. С. 21–29.
  20. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. Київ – Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 728 с. .
  21. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь: Перун, 2001. 1440 с.
  22. Вержиховская А.Т., Литвинова Н.И., Ходочок А.В. Психологические условия подготовки школьников к творческой деятельности // Психология. Респ. науч.-метод. сборник. Вып. 37. 1997. С. 20–24.
  23. Волощук І. Педагогічні суперечності розвитку творчих здібностей школярів // Рідна школа. 2004. № 10. С. 7 – 9.
  24. Воронка М. Ділова гра як засіб підготовки майбутніх вчителів до професійної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2007. 275 с.
  25. Выготский Л. Детская психология. Сочинения: в 6 т. / под ред. Д.Элькониной. Москва : Педагогика, 1984. Т. 4. 432 с.
  26. Голобородько В.В., Гнедашев В.М. Наукова робота учнів. Програма організації науково-дослідної діяльності учнів. Харків : Вид. група «Основа», 2005. 208 с.
  27. Гузев В.В. Метод проектов как частый случай интегрированной технологии обучения // Директор школы. 1995. №4. С. 36–47.
  28. Гузев В.В. Характерные черты образовательных технологий различных поколений // Завуч. 2004. №3. С. 64–96.
  29. Гузев В.В. Эффективные образовательные технологии: Интегральная и ТОГИС. – Москва : НИИ школьных технологий, 2006. 208 с.
  30. Давыдов В. Проблемы развивающего обучения : Опыт теоретического и экспериментального психологического исследования. Москва, 1986. 240 с.
  31. Давыдов В.В. Запорожец А.В. Психологический словарь. Москва, 1983. С. 178.
  32. Давыдов В. Теория развивающего обучения. Москва : ИНТОР, 1996. 544 с.
  33. Дараган О. Розвитку мислительної активності сприяє психолог // Рідна школа. 1997. № 6. С. 37.
  34. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології. Київ, 2004. 352 с.
  35. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К. : Академ. видав, 2004. 352 с.
  36. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. К. : Академвидав, 2004. 352 с.
  37. Дробноход М. Освітні системи майбутнього творяться сьогодні. (Матеріали «Круглого столу») // Рідна школа. 1997. № 2. С. 4.
  38. Душенко В.О. Виховання особистості у процесі навчання // Початкова школа. 1998. № 7. С. 10–12.
  39. Елькін М. В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2005. 22 с.
  40. Елькін М.В., Коробченко А.А. Професійна компетентність учителя як психолого-педагогічна проблема // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. (Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія). 2014. Вип. 25. С. 50–57.
  41. Енциклопедія освіти / головний ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
  42. Євдокимов О.В. Нові педагогічні технології організації навчання студентів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01. Харків, 1997. 23 с.
  43. Загашев И. О., Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В. Учим детей мыслить критически. Санкт-Петербург : Альянс-Дельта, 2003. 192 с.
  44. Заир-Бек С. И., Муштавинская И. В. Развитие критического мышления на уроке: пособие для учителя. Москва : Просвещение, 2011. 223 с.
  45. Зайцев В. С. Современные педагогические технологии : учебное пособие. В 2-х книгах. Книга 1. Челябинск : ЧГПУ, 2012. 411 с.
  46. Зайченко Л.В. Деякі проблеми розвитку української національної школи в педагогічній спадщині С.Р. Русової / Л.В. Зайченко // Вісник Академії пед. наук України. – 1993. – № 1. С. 80–90.
  47. Закон України про освіту // Відомості Верховної Ради. 2017. № 38–39
  48. Захарова Л.В. Методологічні основи організації особистісно орієнтованого навчання школярів // Педагогіка формування твор. особистості у вищ. і загальноосвіт. школах : зб. наук. пр. Запоріжжя : Класич. приват. ун-т, 2014. Вип. 36. С. 468-472.
  49. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії : монографія. Черкаси : Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2008. 608 с.
  50. Іванова О. Навчасмо критично мислити // Відкритий урок. № 2. 2007.
  51. Ізбаш С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету: дис. ... канд. пед. наук:

13.00.04 Київ, 2007. 204 с

52. Ізбаш С.С. Реалізація творчих проєктів у навчальному процесі сучасної школи // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету: збірник наукових статей / Ред. кол.: І. П. Аносов (голов. ред.) та ін. Серія: Педагогіка: Мелітополь, 2010. Вип. 5. С. 92–97.

53. Кичук Н.В. От творчества учителя к творчеству ученика. Измаил, 1992. 96 с.

54. Козлакова Г. О. Теоретичні і методичні основи ступеневої підготовки майбутніх фахівців з комп'ютеризованих систем у технічних університетах: автореф. дис. ... доктора пед.наук : 13.00.04. Харків, 2005. 44 с.

55. Кремень В.Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. К. : Педагогічна думка. 2008. 424 с. .

56. Кучеренко І. Особистісно орієнтоване навчання – домінантна модель реалізації концепції «Нова українська школа» // Дивослово. 2018. № 11. С. 9–15.

57. Лебедев Л.И., Иванова Е.В. Метод пректов в продуктивном обучении // Школьные технологи. 2002. №5. С. 116–120.

58. Леонтович А.В. Концептуальные основания модели организации исследовательской деятельности учащихся // Школьные технологии. 2006. № 5. С.63–71.

59. Лисенко С. А. Технологічний підхід до навчально-виховної діяльності: історичний аспект та вимоги сьогодення // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2009. № 3. С. 294–301.

60. Макаренко А.С. Педагогические сочинения: В 8-ми т. Т.1. Сост.: Л.Ю.Гордин, А.А.Фролов. Москва : Педагогика, 1983. 368 с.

61. Макрідіна Л. Сучасні технології навчання (Формування творчої особистості) // Рідна школа. 1997. № 6. С. 46–49.

62. Мариновська О. Інтегральна технологія навчання: від теорії до практики // Початкова освіта. 2011. № 32 (608). С. 3–5.

63. Матяш Н.В. Генезис и сущность понятия «Проектная деятельность школьников» // Совершенствование технологического образования учащейся молодежи : Сб. материалов международной научно-практической конференции «Технологическое образование сельских школьников в современных условиях» (19-21 сентября 2000 г.) / под ред. Р.А. Галустова. Армавир : АГПИ, 2000. С. 146–154.

64. Мащенко Е.И. Метод проєктів в технологическом образовании школьников: материалы международного семинара. СПб. : Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2001. 178 с.

65. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. К. : ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с. .

66. Наумов Б.М. Школа-поліцентр: модель, план, організація діяльності. Харків : ВГ «Основа», 2007. 112 с.

67. Нечаев Н.Н. Проектное моделирование как творческая деятельность: автореф. дис. ... доктора психол. наук : 19.00.07. Москва, 1987. 38 с.

68. Никитина Н.Н., Железнякова О.М., Петухов М.А. Основы профессионально-педагогической деятельности: учебное пособие для студ. учреждений сред. проф. образования. М. : Мастерство, 2002. 288 с.

69. Ниренберг Джеральд И. Искусство творческого мышления: Пер. с англ. / И. Ниренберг Джеральд – Мн. : ООО «Попурри», 1996. 210 с.

70. Нікуліна Ф. Інтегральна технологія: основні ідеї та структура // Завуч (Перше вересня). 2000. № 23–24. С.10.

71. Нісімчук А. С. Педагогіка : підручник. Київ : Атіка, 2007. 344 с.

72. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

73. Нова українська школа: poradnik для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. К. : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с. .

74. Околетов О.П. Педагогическая среда познания // Педагогика. 1992. № 9–10. С. 60–64.

75. Окса М.М. Загальна методологія наукової творчості: навчальний посібник. – Мелітополь : МДПУ, 2008. 96 с.

76. Окса М.М. Методологія і методика науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник. Мелітополь: МДПУ, 2005. 164 с.

77. Освітні технології: навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О.М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2001. 256 с.

78. Паламарчук В., Рудакивська С. Від творчої особистості до нових технологій навчання // Рідна школа. 1998. № 2. С. 52–62.

79. Пастернак М.П. Дидактические основы применения проектного метода обучения учащихся 5-7 классов технического творчеству в процессе изучения образовательной области «Технология»: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Брянск, 1997. 21 с.

80. Педагогические технологии: учебное пособие для студентов педагогических специальностей / под. общ. ред. В. С. Кукушкина. Москва : ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д : Издательский центр «МарТ», (Серия «Педагогическое образование»). 2004. 336 с.

81. Пехота О.М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. К. : А.С.К., 2004. 256 с.

82. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: навч. посіб. К. : В-во А.С.К., 2003. 240 с.

83. Подмазин С. И. Личностно-ориентированное образование: Социально-философское исследование. Запорожье : Просвіта, 2000. 349 с.

84. Пометун О.І. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії // Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання. – 2012. № 2. С. 3–7.

85. Пряникова О.Г., Равкин З.И. История образования и педагогической мысли: Учебник-справочник. Москва: Новая школа, 1994. 96 с.
86. Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. И. Психология и педагогика. Санкт-Петербург : Питер, 2004. 432 с.
87. Русских Г.А. Технология проектного обучения // Биология в школе. 2003. №3. С. 21–31.
88. Селевко Г. Современные образовательные технологии: учеб. пособ. – Москва : Народное образование, 1998. 256 с.
89. Селевко Г. К. Педагогические технологии на основе активизации, интенсификации и эффективного управления УВП. Москва : НИИ школьных технологий, 2005. 288 с.
90. Селевко Г. К. Энциклопедия освітніх технологій : в 2 т. Т. 2. Москва : НДІ шкільних технологій, 2006. 816 с. (Серія «Енциклопедія освітніх технологій».)
91. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2-х т. Т.1. Москва : Народное образование, 2005. URL : <http://stavcvr.ru/metod-kopilka/> / Г. Селевко_Энциклопедия образовательных технологий (1 том).
92. Сериков В.В. Личностно-ориентированное образование – поиск новой парадигмы: монография. Москва, 1998. 180 с. .
93. Сиденко А.С. Метод проектов: история и практика применения // Завуч. 2003. №6. С. 96–111.
94. Сисоева С.О. Основы педагогической творчості вчителя: Навч. Посібник. К. : ІСДОУ. 1994. 112 с.
95. Сисоева С.О. Педагогічні технології / Энциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 661-662.
96. Сисоева С.О. Творчий розвиток учнів у контексті особистісно орієнтованого навчання // Гуманітарні науки. 2001. № 1. С.110-118. .
97. Ситуаційна методика навчання: теорія і практика / упор. О. Сидоренко, В. Чуба.- Київ: Центр інновації та розвитку, 2001. 256 с.
98. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій. (Case Study) та його навчальні можливості. Глобалізація; Болонський процес: проблеми і технології: кол. моногр. Київ: МАУП, 2005. 126 с.
99. Терно С.О. Розвиток критичного мислення старшокласників у процесі навчання історії. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2011. 275 с.
100. Технології розвитку критичного мислення на уроках історії. З досвіду роботи вчителів. Миколаїв: наук.-метод. центр Упр. освіти Миколаївської міської ради, 2008. 47 с.
101. Топчій Г. С. Ігрові педагогічні технології як умова професійного саморозвитку майбутнього вчителя: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Харків, 2011. 20 с.
102. Трайнев В.А. Трайнев И.В. Информационные коммуникационные педагогические технологии: учебное пособие. Москва : Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2009. 320 с.
103. Тягло О.В. Критичне мислення: навчальний посібник. Х : Основа, 2008. 189 с.
104. Фасоля А. Особистісно зорієнтоване навчання: методологія, методика, технологія // Нова пед. думка. 2009. № 4. С. 54–57.
105. Хлебнікова Т.М. Ділова гра як метод активного навчання педагога. Харків : Основа, 2003. 80 с.
106. Хрестоматия по истории зарубежной педагогике: [учебное пособие для студентов пед. ин-тов / сост. авт. ввводных статей А. И. Пискунов]. Москва : Просвещение, 1981. 528 с.
107. Цапок В.А. Творчество (Философский аспект проблемы). Кишинев, 1989. С. 7.
108. Чепіль М., Дудник Н. Педагогічні технології. Київ, 2012. 224 с.
109. Шамова Т.И., Давыденко Т.М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе. Москва : Педагогический поиск, 2001. 384 с.
110. Щербань П. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: Навч. посібник. К. : Вища школа, 2004. 207 с.
111. Эльконин Д. Избранные педагогические труды. / под ред. В. Давыдова, В. Зинченко. Москва : Педагогика, 1989. 555 с.
112. Якиманская И.С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. Москва : Сентябрь, 1996. 95 с.
113. Янкович О.І. Освітні технології в історії вищої педагогічної освіти України (1957-2008): монографія / За ред. В.М. Чайки. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 320 с.
114. Barron, B. (2003). When smart groups fail. The journal of the learning sciences, 12(3), 307-359.
115. Barron, B., & Darling-Hammond, L. (2008). Teaching for meaningful learning: A review of research on inquiry-based and cooperative learning. San Francisco: John Wiley & Sons Inc., 6.
116. Krajcik, J. S., & Shin, N 2015 (2014). Project-based learning. In Sawyer, R. K. (Ed.), The Cambridge Handbook of the Learning Sciences, 2nd Edition. New York: Cambridge, pp. 275-297.
117. Nev trends in the utilization of educational technology for science. Paris : The Unesco Press, 1974. 248 pp.

ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАТИКА : ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Колективна монографія

Видавець та виготовлювач ТОВ «Колор Принт»
72312, Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Університетська, 44/7
Тел. (0619) 46-50-20

Свідоцтво Державного комітету телебачення
і радіомовлення України про внесення суб'єкта
видавничої справи до Державного реєстру видавців та
виготівників видавничої продукції
Серія ДК № 3782 від 12.05.2010р.

Підписано до друку 31.05.2019р. Папір офсетний.
Формат 60х90/16. Гарнітура Arial.
Друк різог. Умовн. друк. арк. 22,25.
Тираж 100 пр. Зам. № 60 від 31.05.2019р.
ТОВ «Колор Принт»
72312, Запорізька обл., м. Мелітополь, вул. Університетська, 44/7.
Тел. (0619) 46-50-20.